

ABC, Uitspraak

In deze hand-out wordt gebruik gemaakt van het International Phonetic Alphabet (IPA) van the International Phonetic Association (ook IPA). De klanken die bij de IPA symbolen horen, zijn te beluisteren door in een van de volgende IPA kaarten op de symbolen te klikken.

- www.internationalphoneticassociation.org/IPAcharts/inter_chart_2018/IPA_2018.html

- seeingspeech.ac.uk/ klik op [IPA charts]; deze laat ook de beweging van de mond, inclusief de tong zien

Het ABC (Het Alfabet)

A	[aː]	N	[ɛn]
B	[bei]	O	[ou]
C	[cei]	P	[pei]
D	[dei]	Q	[kɥ]
E	[eːi]	R	[ɛr ɛR ɛʀ]
F	[ɛf]	S	[ɛs]
G	[yei]	T	[tei]
H	[hiaː]	U	[ʊ]
I	[i]	V	[vei]
J	[jei]	W	[wei]
K	[kɑː]	X	[ɪks]
L	[ɛl]	Y	[æi ɛi] griekse ij
M	[ɛm]	Z	[zet]

Uitspraak en Spelling

Zoals bij de meeste zogenaamde fonetische talen is de Nederlandse spelling maar gedeeltelijk fonetisch. De basis van het spellingsysteem van het Nederlands zal hier uitgelegd worden met behulp van enkele simpele woorden. Sommige typisch Nederlandse klanken worden geschreven met twee of meer letters. Uitgebreide uitleg over de Nederlandse spelling wordt gegeven in de hand-out Spelling.

Klinkers en medeklinkers

De klinkers zijn **a, e, i, o, u**. Ze kunnen onafhankelijk uitgesproken worden. Ze kunnen onafhankelijk klinken. De andere letters zijn medeklinkers, ze worden alleen samen met klinkers of andere medeklinkers uitgesproken, ze klinken mee. De **griekse ij (y)** is soms een klinker, zoals in symbool [smbɔːl], soms een medeklinker, zoals in yoga [jɔːga].

Dit materiaal is gratis beschikbaar via: <https://www.held.com.br/resources/>

Korte en lange klinkers

Het Nederlands heeft korte en lange klinkers. Normaal worden korte klinkers achteraan in de mond uitgesproken en lange klinkers vooraan in de mond. Soms worden korte klinkers met meer open mond en lange klinkers met meer gesloten mond uitgesproken. Korte klinkers worden met één letter geschreven, lange klinkers worden, in het midden van een lettergreep, met twee letters geschreven.

korte klinker

a	[ɑ]	pad
e	[ɛ]	pet
i	[ɪ]	vis
o	[ɔ]	pot
u	[ʊ]	put

lange klinker

aa	[aː]	baard
ee	[eː]	veel, been
ee	[ɛː]	leer, beer
ie	[iː]	vier, bier, vies
oo	[oː]	door
	[ɔː]	poot
uu	[uː]	vuur

Klinkers geschreven met twee verschillende letters

ij	[æi ɛi]	pijn (lange ij)	ui	[œy]	huis
ei	[æi ɛi]	veilen, (korte ei)	oe	[u]	boek
eu	[ʉː]	neus	ooi	[oːi]	ooievaar, vlooi
eu	[øː]	deur	ie	[iː]	vier, bier
au	[ɑʊ]	auto	ieuw	[iuʷ]	nieuw, kieuw
ou	[ɑʊ]	hout	eeuw	[iuʷ]	leeuw, eeuw

De uitspraak voor **ui** [œy] van **J. House** (IPA) komt het dichtst bij wat ik ken van Nederlanders.

Het is moeilijk om te weten of een woord met de klank [æi || ɛi], geschreven wordt met **lange ij** of met **korte ei** en of een woord met de klank [ɑʊ], geschreven wordt met **au** of **ou**. Het best is om woorden met die klanken op te zoeken in de officiële Woordenlijst Nederlandse Taal, in boekvorm beter bekend als het Groene Boekje, <https://woordenlijst.org>.

Opzoeken in een woordenboek kan ook. Een papieren woordenboek zoals, Koenen of Prisma.

Online bijvoorbeeld:

- **Algemeen Nederlands Woordenboek (ANW)**; <https://anw.ivdnt.org/search> In dit woordenboek kan ook op bijvoorbeeld betekenis of kenmerken zoals stijl gezocht worden.

- **Van Dale** (<http://www.vandale.nl>) het meest bekende woordenboek.

De lange ij is vreemd

De raarste van de klinkerlettercombinaties is de **lange ij**, in België ook **gestipte ij** genoemd. Normaal zien Nederlanders de **lange ij** als één letter. Andere lettercombinaties die één klinker klank aangeven worden als twee aparte letters gezien. Dit is onder anderen te zien in handschriften maar blijkt het duidelijkst uit hoofdlettergebruik. Van de **lange ij** wordt de hele lettercombinatie als hoofdletter geschreven terwijl bij de andere l lettercombinaties die een klank aangeven alleen de eerste letter als hoofdletter wordt geschreven, inclusief de **korte ei**. In alfabetische lijsten wordt de **lange ij** meestal als aparte letters **i** en **j** gerangschikt dus tussen **i-i** en **i-k**. Soms wordt de **lange ij** bij de **y** geplaatst.

Voorbeelden hoofdletter IJ:

- www.animalsunited.nl > ... > Zoogdieren > Beren

Ijsberen zijn alleseters, maar leven voornamelijk van vlees. Ze jagen zowel op het land als in het water en vooral zeehonden zijn een geliefde prooi.

- www.houtdomein.nl/SiteHoutdomein/Bmn/Eik.htm

Eik is een verzamelnaam voor de meer dan 300 verschillende soorten van eikenbomen.

Enfos

Belangrijke medeklinkers in het Nederlands

Voor velen is een goede Nederlandse uitspraak van de volgende medeklinkers moeilijk.

g	[ɣ]	goot, veger	r	[r ɛR ɛB]	werken, regen
ch	[x]	pech, wachten	w	[w]	waar, wegen
sch	[sx]	school	nk	[ŋk]	bank
h	[fi]	help, hallo, half	ng	[ŋ]	bang
k	[k]	kast, kerk, plakken	n	[n]	ban, zin
l	[l]	lopen, bal	m	[m]	ram, bezem

Enkele uitzonderingen in uitspraak

Hier volgen een aantal belangrijke uitzonderingen op de normale uitspraak van letters in het Nederlands.

Stemhebbende medeklinkers op eind van woord

In het Nederlands worden stemhebbende medeklinkerletters op het eind van een woord meestal stemloos uitgesproken. Als de stemhebbende medeklinkers **b**; [b], **d**; [d], **g**; [ɣ], **v**; [v] en **z**; [z] door grammaticale verandering op het eind van een woord komen dan worden ze uitgesproken als hun stemloze variant, respectievelijk **p**; [p], **t**; [t], **ch**; [χ], **f**; [f] en **s**; [s]. Zodoende wordt een **d** op het eind van een woord dus uitgesproken als [t]. Daarom hebben **word**, **wordt** en **wort** alle drie dezelfde uitspraak [wɔɾt]. Zo ook **houd**, **houdt** en **hout** of ook **bied**, **biedt** en **biet**. Behalve bij **v** en **z** wordt dezelfde letter geschreven als in het basiswoord.

worden	[wɔɾdə(n)]	word	wordt	[wɔɾt]
houden	[fiɑʊdə(n)]	houd	houdt	[fiɑʊt]
bieden	[biðə(n)]	bied	biedt	[bit]
wegen	[we:ɣə(n)]	weeg		[we:χ]
ribben	[riβə(n)]	rib		[rip]

Om te weten hoe een woord dat eindigt op [p], [t] of [χ] geschreven wordt kan het verlengd worden (-en er achter zetten) om te horen of het stemloos blijft of stemhebbend wordt of door de regels van werkwoordsvervoegingen te gebruiken. (zie de hand-out Werkwoorden¹)

1

Werkwoorden: <https://www.held.com.br/resources/werkwoorden-dwnld.html>

Als een woord zo veranderd dat het op een **v** of **z** zou eindigen, dan worden deze letters als hun stemloze variant, respectievelijk **f** en **s** uitgesproken en ook geschreven.

leven	[le:və(n)]	leef	[le:f]
blazen	[bla:zə(n)]	blaas	[blɑ:s]
vazen	[va:zə(n)]	vaas	[va:s]

De uitspraak van de letters **h, l, m, n, r** en **w** verandert niet naar stemloos omdat deze in het Nederlands geen stemloze variant hebben.

De lidwoorden

De lidwoorden **het** [ət] en **een** [ən] worden heel anders uitgesproken dan de spelling aangeeft. Het nummer **1** [e:n], wat geschreven kan worden als **een** of **één**, wordt wel uitgesproken als verwacht [e:n]. De vorm met accenten, **één**, wordt alleen gebruikt als de schrijver denkt dat het voor de lezer niet duidelijk is dat het nummer **1** wordt bedoeld en niet het onbepaald lidwoord.

het	[ət]	lidwoord
een	[ən]	lidwoord
een of één	[e:n]	telwoord, 1

De letter e

In het Nederlands is de letter **e** een hele rare letter. De uitspraak van de letter **e** volgt soms wel de gewone spellingsregels maar soms niet.

Een **e** op het eind van een woord wordt bijna altijd uitgesproken als een **stomme e** of **sjwa**: [ə]. Als gevolg moet de lange klinker [e: || e:i] op het eind van een woord met **een dubbele e** geschreven worden.

Veel voorvoegsels (prefixen) die op **e** eindigen worden als [ə] uitgesproken, zoals **be-**, **ge-**, **te-**, zoals in **bevrijden**, **gegeven**, **gezien**, **tevreden**. Bij sommige voorvoegsels wordt de **e** als [e] uitgesproken zoals in **decentralisatie**, **demarcatie**, **democratie**. Raar gevolg is dat woorden als **tevreden** en **gegeven** twee keer een **e** op het eind van een lettergreep hebben die elk anders uitgesproken worden [tə.vre:.də(n)] respectievelijk [gə.ge:.və(n)].

Het achtervoegsel -lijk [-lək]

Het achtervoegsel (suffix) **-lijk** wordt altijd uitgesproken als [-lək]. Het achtervoegsel **-lijk** kan gebruikt worden om een bijvoeglijk naamwoord (adjectief) te maken.

-lijk	[-lək]		
natuur		- lijk	natuurlijk
ouder		- lijk	ouderlijk
open		- lijk	openlijk

Dit betekent niet dat alle woorden die eindigen op **-lijk**, zo worden uitgesproken. Als het deel **-lijk** géén achtervoegsel is dan wordt het uitgesproken zoals de spelling aangeeft [-læik || -leik].

lijk	[læik leik]	lijk
-lijk	[læik leik]	tegelijk gelijk
		vergelijken: ik vergelijk jij vergelijkt wij vergelijken

Enfos

Het achtervoegsel **-isch** [-is].

Het achtervoegsel **-isch** wordt uitgesproken als [-is].

-isch	[-is]	logisch historisch Russisch genetisch practisch
-------	---------	---

Woorden die eindigen op **-tie** [-si].

Bij woorden die eindigen op de Latijnse uitgang **-tie** wordt die uitgesproken als [-si].

actie	['aksi]
vakantie	[va'kansi]
referentie	[refə'rensi]

De woorden **bijzonder** en **bijvoorbeeld**

Ook de woorden **bijzonder** en **bijvoorbeeld** hebben een uitzonderlijke uitspraak.

bij-	[bi-]	bijzonder
bij-	[bə- bæi- bæi-]	bijvoorbeeld

Uitspraak voor **griekse ij**, **i-grec**, **ypsilon**

De **griekse ij**, **i-grec**, **ypsilon**, kan op drie manieren uitgesproken worden waarvan één een medeklinker is en twee een klinker zijn.

y	[i]	(meestal)	symbool, sympathiek, gymnastiek,
	[i]	(vaak)	dynamo, type, systeem
	[j]	(minder)	yoghurt, yoga, yucca

Woorden eindigend op -e of -en

Zoals gezegd wordt een **e** op het eind van een woord normaal uitgesproken als een **stomme e** of **sjwa**: [ə].

Van de uitgang **-en** van het hele werkwoord (infinitief en meervoud) en van het meervoud van een zelfstandig naamwoord, spreken de meeste mensen niet de **n** uit maar alleen een **stomme e** of **sjwa**: [ə]. De meeste mensen spreken de uitgang **-en** in deze gevallen dus het zelfde uitgesproken als de uitgang **-e**.

stoelen	[stulə(n)]
paarden	[pɑ:rdə(n)]
pennen	[pɛnə(n)]
stranden	[strandə(n)]
bladzijde	[blatzæidə -zɛidə]
bladzijden	[blatzæidə(n) -zɛidə(n)]
lopen	[lɔ:pə(n)]
fietsen	[fɪtsə(n)]
fietste	[fɪstə]
fietsten	[fɪstə(n)]
strandde	[strandə]
strandden	[strandə(n)]
voedde	[vudə]
voedden	[vudə(n)]

Stomme e of sjwa

De uitspraak van een **stomme e** of **sjwa**: [ə] op het eind van een woord is meestal erg belangrijk bijvoorbeeld om zelfstandige naamwoorden en bijwoorden te herkennen. Als deze klank niet uitgesproken wordt klinkt het voor de luisteraar vaak als een grammaticale fout.

rood	[ro:d]	rode	[ro:də]
groot	[ɣro:t]	grote	[ɣro:tə]
lang	[lɑŋ]	lange	[lɑŋə]
dun	[dən]	dunne	[dənə]

Geen klanken toevoegen

In het Nederlands mogen niet zomaar klanken toegevoegd worden bijvoorbeeld om uitspraak te vergemakkelijken. Achtereenvolgende medeklinkers worden daarom normaal zonder tussenklanken uitgesproken.

psycholoog
abstract

In bepaalde gevallen is het toevoegen van een gereduceerde Sjwa wel acceptabel. Zo is voor velen, inclusief genootschap Onze Taal, de uitspraak van melk als [mel^ək] acceptabel of zelfs normaal.

Bij een medeklinker op het eind van een woord eindigt ook de uitspraak met deze medeklinker maar zoals gezegd, stemhebbende medeklinkers veranderen als dat kan naar stemloos.

top	[tɒp]
map	[mɒp]
dak	[dɒk]
rib	[rɪp]
bied	[biːt]
kit	[kɪt]
pit	[pɪt]

Enfos

Het ABC (Het Alfabet)

A
B
C
D
E
F
G
H
I

J
K
L
M
N
O
P
Q
R

S
T
U
V
W
X
Y
Z

Dit materiaal is gratis beschikbaar via: <https://www.held.com.br/resources/>